

Orivesi-Tampere joukkoliikenneyhteyksien järjestäminen/Nysse -liikenteen kilpailuttaminen uudelle sopimuskaudelle 2 + 2 (vuodesta 2020 eteenpäin) / optionvuosien käyttämisestä päättäminen

Kaupunginhallitus 07.10.2019 § 225
185/2018

Liikennepalvelulain (320/2017, osa IV, 1. luku, § 4) mukaan, Tampereen kaupunki on tieliikenteen (eli käytännössä linja-autoliikenteen ja raitioliikenteen) toimivaltainen viranomainen Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Tampereen, Vesilahden ja Ylöjärven alueilla. Mainittujen kuntien yhteistoimintasopimuksen mukaisesti tehtävää hoitaa Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta. Rautatieliikenne ei kuulu joukkoliikennelautakunnan toimivaltaan.

Joukkoliikennelautakunta on tehnyt kaikkien toimivalta-alueensa kuntien osalta päätökset joukkoliikennepalveluiden järjestämisestä EU:n palvelusopimusasetuksen mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että joukkoliikennepalveluihin osoitetaan julkista tukea lipun hintojen alentamiseksi ja/tai vuoromäärän lisäämiseksi siitä, mitä markkinaehtoisesti syntyisi. Orivedellä näkyvin osa palvelusopimusasetuksen mukaisesta toiminnasta on ollut Nysse-lippujen käyttöönotto, joka laskee lippujen asiakashintoja useilla asiakasryhmillä.

Oriveden ja Tampereen välisessä linja-autoliikenteessä (linja 95x) on käytössä muista Nysse-linjoista poikkeava sopimusmalli. Liikennepalvelu on hankittu ns. penkkiostoina, eli viranomainen on varannut tietyn määrän asiakaspaikkoja Oriveden ja Tampereen välillä Nysse-lipulla matkustavien asiakkaiden käyttöön. Muu osa linja-autovuoron matkustajapaikoista on pidempää matkaa matkustavien asiakkaiden käytössä. Muissa toimivalta-alueen kunnissa joukkoliikennepalvelut on järjestetty niin, että vuorot kuljettavat pelkästään Nyssen toiminta-alueen matkustajia ja kaukoliikenteen vuorot kulkevat erikseen. Linjalla 95x käytössä oleva hankintatapa on valittu, jotta saataisiin järjestettyä Oriveden ja Tampereen välille enemmän vuoroja kuin käyttämällä hankintatapaa, jossa koko bussi on Nysse-asiakkaiden käytössä.

Linjan 95x nykyinen sopimus on voimassa 9.8.2020 asti. Vuoden 2019 aikana on päätettävä, miten Oriveden ja Tampereen väliset joukkoliikennepalvelut järjestetään 10.8.2020 alkaen. Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta on 12.9.2019 kokouksessaan, § 68, päättänyt että linja 95 kilpailutetaan 10.8.2020 alkaen noin kahden vuoden sopimuksella. Sopimukseen sisällytetään optio sopimuskauden jatkamisesta enintään kahdella vuodella. Joukkoliikennelautakunnan päätöksen mukaan kilpailutuskokonaisuus määritellään tarkemmin Oriveden kaupungin antamien linjausten ja reunaehtojen pohjalta. Hankinnan valmistelussa tehdään yhteistyötä Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa.

Joukkoliikennelautakunnan päätöksessä mainittuja linjauksia ja reunaehtoja kilpailutuksen toteutukselle ovat esimerkiksi Oriveden kaupungin rahoituskehys ja strategiset tavoitteet joukkoliikenteelle tulevina vuosina. Kilpailutuksen yhteydessä on tyypillisesti määriteltävä myös vuoromäärät ja reitti pääpiirteittäin.

Tampereen kaupungin joukkoliikenteen palveluryhmä on jatkanut kilpailutuksen valmistelua joukkoliikennelautakunnan päätöksen jälkeen muodostamalla alustavat kolme vaihtoehtoista toimintatapaa: Ve 0, nykyisen kaltainen toimintamalli, jossa pyritään varmistamaan Nysse-lipulla käytettävien linja-autovuorojen mahdollisimman suuri määrä Oriveden ja Tampereen

välillä. Ve 1, jossa linja-autovuorojen määrä olisi pienempi, mutta ne pyritään sovittamaan mahdollisimman hyvin yhteen junavuorojen kanssa sekä aikataulujen että lippujärjestelmän osalta. Ve 2, jossa Oriveden ja Tampereen välille hankittava linja-autoliikenne olisi mahdollisimman vähäistä ja asiakkaat pyrittäisiin ohjaamaan pääosin juniin.

Vaihtoehtojen yksityiskohtainen suunnittelu on vielä kesken samoin kuin yhteistyömahdollisuuksien selvittäminen Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa. Suunnittelu pyritään saamaan valmiiksi lokakuun 2019 aikana. Suunnittelun valmistuttua Oriveden kaupungille esitetään vaihtoehdot sisältäen vuoromäärät, reitit, vuorojen alustavat aikataulut sekä kustannus- ja toteutettavuusarviot.

Kaupunginjohtajan ehdotus: Kaupunginhallitus merkitsee tiedoksi Oriveden - Tampere joukkoliikenneyhteyden suunnittelun tilannekatsauksen.

Päätös: Ehdotus hyväksyttiin.

Merkittiin, että elinvoimajohtaja Pirkko Lindström oli asiantuntijana paikalla asian käsittelyn aikana.

Kaupunginhallitus 04.11.2019 § 260

Oriveden kaupunginhallitus on 7.10.2019, § 225, merkinnyt tiedoksi Oriveden ja Tampereen välisen joukkoliikennepalvelun hankinnan valmistelussa olleet kolme vaihtoehtoa: Ve 0, nykyisen kaltainen toimintamalli, jossa pyritään varmistamaan Nysse-lipulla käytettävien linja-autovuorojen mahdollisimman suuri määrä Oriveden ja Tampereen välillä. Ve 1, jossa linja-autovuorojen määrä olisi pienempi, mutta ne pyritään sovittamaan mahdollisimman hyvin yhteen junavuorojen kanssa sekä aikataulujen että lippujärjestelmän osalta. Ve 2, jossa Oriveden ja Tampereen välille hankittava linja-autoliikenne olisi mahdollisimman vähäistä ja asiakkaat pyrittäisiin ohjaamaan pääosin juniin.

Joukkoliikenteen järjestämistä koko kaupunkiseudulla ohjaa joukkoliikenteen palvelutasomäärittely 2018 - 2021, joka on hyväksytty Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnassa 22.11.2017, § 83. Oriveden osalta keskustassa tavoitellaan ruuhka-aikana 30 min ja muina aikoina tunnin vuoroväliä ja korkeintaan 1 000 m kävelyetäisyyttä pysäkeille. Oriveden aseman alue kuuluu pienemmän väestömääränsä vuoksi alempaan luokkaan. Siellä tavoitellaan arkena 60 min ja viikonloppuisin 120 min vuoroväliä.

Nykyisellä joukkoliikennetarjonnalla palvelutaso Oriveden keskustassa ja asemalla ylittää tavoiteltavan tason, kun sekä bussi että junaliikenteen tarjonta lasketaan mukaan. Palvelutasoluokat on asetettu siten, että tavoitellun tasoinen palvelu nähdään mahdolliseksi kullekin alueelle järjestää. Palvelutason määrittely ei kuitenkaan velvoita toimivaltaista viranomaista tarjoamaan määritetyn palvelutason mukaista liikennettä. Palvelutason määrittely ei luo myöskään subjektiivista oikeutta kuntalaisille joukkoliikennepalvelujen saamiseen.

Suunnittelun aikana on käynyt selväksi, että nykyistä määrää Nysse-lipuilla käytettävissä olevia bussivuoroja Oriveden ja Tampereen välille ei pystytä järjestämään vuodelle 2019 budjetoidulla summalla. Joukkoliikenteen vuoden 2019 talousarvio tulee Oriveden osalta ylittymään merkittävästi, arviol-

ta 75 - 100 000 eurolla. Syy ylitykselle ovat huomattavasti pienemmät lipputulot kuin suunnitteluvaiheessa talvella 2017-2018 on arvioitu. Tampereen ja Oriveden välillä Nysse-lipuilla tehtävä matkamäärä on suurin piirtein sama, noin 180 matkaa päivässä kuin suunnitteluvaiheessa. Keskimääräinen lipputulo kustakin matkasta on selvästi pienempi kuin suunnitteluvaiheessa on arvioitu. Toteutunut lipputulo matkaa kohden on ollut vain noin 2,6 €, kun suunnittelussa on arvioitu saatavan 3,9 € / matka. Suunniteltua pienempi lipputulo aiheutuu kausilippumatkojen suuremmasta osuudesta, alennusryhmien (nuoret, lapset, seniorit) suuresta osuudesta kausilipuissa, liian suuresta arviosta kertalipputuloiissa sekä KELA:n maksaman toisen asteen opiskelijoiden matkatuen kuntaosuuden vähentymisestä. Matkaa kohden laskettuna joukkoliikennetuki linjalla 95x on yksi Nysse-toimialueen korkeimpia ja noin kaksinkertainen linjan 41 Orivesi - Kangasala tukitarpeeseen nähden.

Tampere-Orivesi liikennepalvelun hankintamenoja ei voida pienentää ennen 9.8.2020, jolloin nykyinen linjan 95x hankintasopimus päättyy. Jotta vuodelle 2019 budjetoitu summa riittäisi, nykyisen vuoromäärän ylläpitämiseen tulisi lipputulojen kasvaa noin 50 %. Tämä ei käytännössä ole mahdollista. Joissakin Tampereen naapurikunnissa (mm. Kangasala) on joukkoliikenteen matkustajamäärä kasvanut lipunhintojen alentamisen (maksuvyöhykeuudistus 2016), vuoromäärän lisäämisen ja toimia tukevan markkinoinnin seurauksena jopa 20 - 30 %. Orivedellä vastaava matkustajamäärän kasvu ei ole lyhyessä ajassa mahdollista, koska bussivuorojen palvelutaso (vuoromäärä) on lähtötilanteessa Kangasalan keskustaajamaa alempi, eikä vuoromäärän merkittävään lisäämiseen ole mahdollisuuksia.

Junavuorojen määrä Oriveden ja Tampereen välillä kasvaa 15.12.2019 alkaen arkipäivinä 11 vuorosta 14 vuoroon / suunta. Junavuorojen lisääminen kasvattaa junaliikenteen houkuttelevuutta bussimatkaan verrattuna. Junan matka-aika Tampereen keskusta on 20 - 25 min bussia nopeampi. Keskusta suuntautuvilla matkoilla juna on myös henkilöautoa nopeampi kulkutapa. Matka-aikaetunsa vuoksi junaliikenteellä on paremmat mahdollisuudet kilpailla asiakkaista henkilöauton kanssa kuin bussilla. Bussiliikenteen etuna ovat tiheämmässä olevat pysäkit, Oriveden osalta lähinnä TAYS:n alueelle suuntautuvat matkat sujuvat bussilla junaan nopeammin.

Vallitsevassa tilanteessa ei vaikuta Oriveden kaupungin kannalta mielekkäältä jatkaa joukkoliikennerahoituksen kohdentamista nykyisessä määrin Tampereen ja Oriveden väliseen bussiliikenteeseen. Mahdollisuudet matkakohtaisen tukitason pienentämiseen matkustajamäärää kasvattamalla ovat bussiliikenteessä varsin rajalliset kilpailutilanteessa junaliikenteen ja henkilöautoliikenteen kanssa. Ainut tapa vähentää matkakohtaista tukitasa on vähentää merkittävästi bussivuoroja, joihin Nysse-liput kelpaavat.

Junaliikenne Oriveden aseman ja Tampereen välillä täyttää Oriveden keskustan ja aseman taajama-alueilla palvelutasotavoitteen vaatimukset muilta osin, mutta ei enintään 1 000 m kävelyetäisyyden, eikä ruuhka-ajan 30 min vuorovälin osalta. Kävelyetäisyydestä voidaan saavuttaa järjestämällä junille / junilta liityntäliikennettä Oriveden taajama-alueella. Liityntäliikenne voidaan muodostaa erilliseksi Nysse-linjaksi, joka suunnitellaan tukemaan nykyistä NOPA-liikenteen kokonaisuutta. Tärkeätä matkustajan kannalta olisi, että liityntäliikenne pystyttäisiin järjestämään jokaiselle juna-voorolle, jolloin konsepti olisi helposti ymmärrettävä ja markkinoitava.

Arkipäivien työ- ja koulumatkaliikenteeseen Tampereelle suuntautuvia bussivuoroja voidaan järjestää joko vuorojen ostamisena yhteistyössä Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa tai mikäli tämä ei ole mahdollista, yksittäisiin

kaukoliikennevuoroihin kohdistuvina ns. penkkiostoina. Penkkiostoissa tarjousten saaminen on epävarmempaa, koska hankinta ei muodosta yhtenäistä kokonaisuutta palveluntuottajan näkökulmasta.

Kaupunginjohtajan ehdotus: Kaupunginhallitus päättää, että Tampere - Orivesi joukkoliikennepalveluiden hankinnan valmistelua ei jatketa nykyisen toimintamallin Ve 0 mukaisesti.

Kokeiluluontoisesti toimintamallia muutetaan Ve 2 mukaiseksi elokuusta 2020 alkaen kahdeksi vuodeksi. Tampereen ja Oriveden väliseen joukkoliikenteeseen osoitettava Oriveden kaupungin tuki suunnataan pääosin junaliikenteen lippuyhteistyöhön ja junaliikennettä palvelemaan Oriveden sisäiseen liityntäliikenteeseen.

Oriveden ja Tampereen välisiä bussivuoroja Oriveden kaupunki rahoittaa kokeilun ajan vain arkipäivien työmatkaliikenteeseen. Vuorojen hankinta tehdään ensisijaisesti yhteistyössä Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa.

Päätös: Ehdotus hyväksyttiin.

Merkittiin, että elinvoimajohtaja Pirkko Lindström oli asiantuntijana paikalla asian käsittelyn aikana.

Kaupunginhallitus 11.04.2022 § 82
235/00.04.01/2022

Valmistelija

elinvoimajohtaja Tuija Aro

Oriveden kaupunginhallitus on syksyllä 2019 päättänyt kohdentaa joukkoliikennerahoituksen Oriveden ja Tampereen välillä junaliikenteen käytön edellytysten parantamiseen. Normaalitilanteessa Oriveden ja Tampereen välillä liikennöi arkipäivisin 14 junavuoroa/suunta, ja matka junalla Orivedeltä Tampereen keskustaan vie 24 minuuttia, mikä on 20-25 minuuttia lyhyempi aika kuin bussilla matkustaen. Matka-aikaetunsa vuoksi juna on linja-autoa kilpailukykyisempi houkuteltaessa matkustajia vaihtamaan henkilöauto julkiseen liikenteeseen, ja ratikka-yhteys Tampereen rautatieasemalta on entisestään parantanut junaliikenteen kilpailukykyä.

Joukkoliikenteen palvelutasotavoitteen saavuttamiseksi Orivedellä käynnistettiin syksyllä 2020 kokeiluluontoisesti kutsuohjattu joukkoliikennepalvelu hoitamaan liityntäliikennettä Oriveden keskustan ja rautatieaseman välillä. Palvelu kilpailutettiin keväällä 2021 (vaadittiin kokeilua suurempi auto mm. pyörätuolilla tai lastenvaunujen kanssa matkustavia varten sekä Nyssen rahastuslaitteet) ja tunnetaan nykyisin nimellä Nyssykkä. Nyssykkä liikennöi tilauksesta Oriveden keskustan ja rautatieaseman välillä ja sitä voi käyttää kaikkeen matkustamiseen eli junamatka ei ole edellytys Nyssykan käytölle. Matkan voi maksaa Nyssen lipputuotteilla tai matkapäivänä voimassa olevalla VR:n junalipulla Orivedelle tai Orivedeltä. Nyssykan liikennöinnistä vastaa kesäkuusta 2021 alkaen 2+2 -vuotisella sopimuksella Valkeakosken Liikenne.

Koronatilanne on merkittävästi häirinnyt kutsuohjatun palveluliikenteen toimintaa. Työmatkaliikenteen ja matkailun vähenemisen vuoksi junien matkustajamäärät ovat olleet huomattavasti pienempiä kuin ennen koronaa, mistä syystä VR on perunut junavuoroja lyhyelläkin varoitusajalla. Nyssykän matkustajamäärät ovat jääneet odotettua pienemmäksi, mutta junayhteys on pandemiankin aikana osoittautunut toimivammaksi kuin pitkänmatkan linja-autoliikenne, jonka vuoroja pandemia on verottanut kovalla kädellä.

Joukkoliikenteen palvelutaso 2022-2024 -määritelmässä on todettu, että Orivedellä hyödynnetään junayhteyttä Tampereelle ja tarjotaan liityntäliikenteenä yhteys Oriveden keskustan ja rautatieaseman välillä. Yhteyden turvaamiseksi ja kehittämiseksi Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta haluaa Oriveden kaupungilta luvan hyödyntää vuonna 2021 Valkeakosken Liikenteen kanssa Nyssykän liikennöinnistä solmittun 2+2 vuotisen sopimuksen optiota. Optiokaudella Nyssykän reittiä on tarkoitus kehittää vuorojen käyttöasteen ja joukkoliikenteen palvelutason nostamiseksi. Sujuva joukkoliikenneyhteys keskustasta rautatieasemalle on ehdoton edellytys nopean ja vaivattoman junayhteyden hyödyntämiselle.

Esittelijä	Kaupunginjohtaja Juha Kuusisto
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus päättää, että hyväksyy Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnan ehdotuksen Nyssykän 2+2-vuotisen liikennöintisopimuksen option käyttämisestä vuosille 2023-2024. Nyssykän reitin mahdollista jatkamista vt9:n itäpuolelle pohjoispuolelle (kokouksessa tehty korjaus) tulee tarkastella jo kuluvalle sopimuskaudella.
Päätös	Ehdotus hyväksyttiin. Merkittiin, että elinvoimajohtaja Tuija Aro oli asiantuntijana paikalla asian käsittelyn aikana.
